

Az alkoholtartalmú italok és az alkoholizmus elleni küzdelem a filatelisták szemével

Az alkoholtartalmú italok előállítása, alkalmazása és fogyasztása ősidők óta ismert. Előállítása legnagyobb részben gyümölcsök kipréselt levéből, kisebb mértékben árpából és komlóból történik.

Filatéliai szempontból is elkülöníthetők

- az alkoholfélék előállítására alkalmas alapanyagokat, és
- a különböző alkoholfajtákat bemutató,
- a betegségnek minősülő túlzott alkoholfogyasztás, az alkoholizmus megelőzését szolgáló

bélyegek, bélyegzések, alkalmi postai levelezőlapok, a parafilatéliai csoportba sorolt levélzárók.

1.

Az alapanyagok között legjelentősebb gyümölcs a szőlő, melyből a must és a bor állítható elő. A sörgyártáshoz árpát és komlót használnak fel. Az egészségre legveszélyesebb szeszfé-

leség a pálinka, ennek előállítására a barack, a szilva, a körte és a cseresznye szolgál leggyakrabban.

A szőlő nagyon fontos kultúrnövény. Az ókor népei is termesztették. A szőlőfürtök több európai és tengerentúli ország bélyegén, postai bélyegzésén, alkalmi levelezőlapján láthatók. A Magyar Posta bélyegei között említést érdemelnek az 1954. és 1986. évi gyümölcssorok 60 filléres, illetve 6 forintos, az 1966. évi bélyegnapi sor és blokk egyik 2,50 forintos címlete.

A szőlőt ábrázoló postai bélyegzőink közül az egyike a legszebbeknek az 1974-ben Tokajon használt hatszögletű bélyegző „Tokaj szőlővesszein nektárt csepegtetél” szöveggel.

A levelezőlapok között tetszetős az 1984-ben megjelent „250 éves az újjátelepített Kecel” díjjegyén, a Kocsis Pál szőlőnemesítő emlékére kiadott lap baloldali részén látható szőlőfürt. Stilizált rajzú szőlőt mutat a Budafoki Bor- és

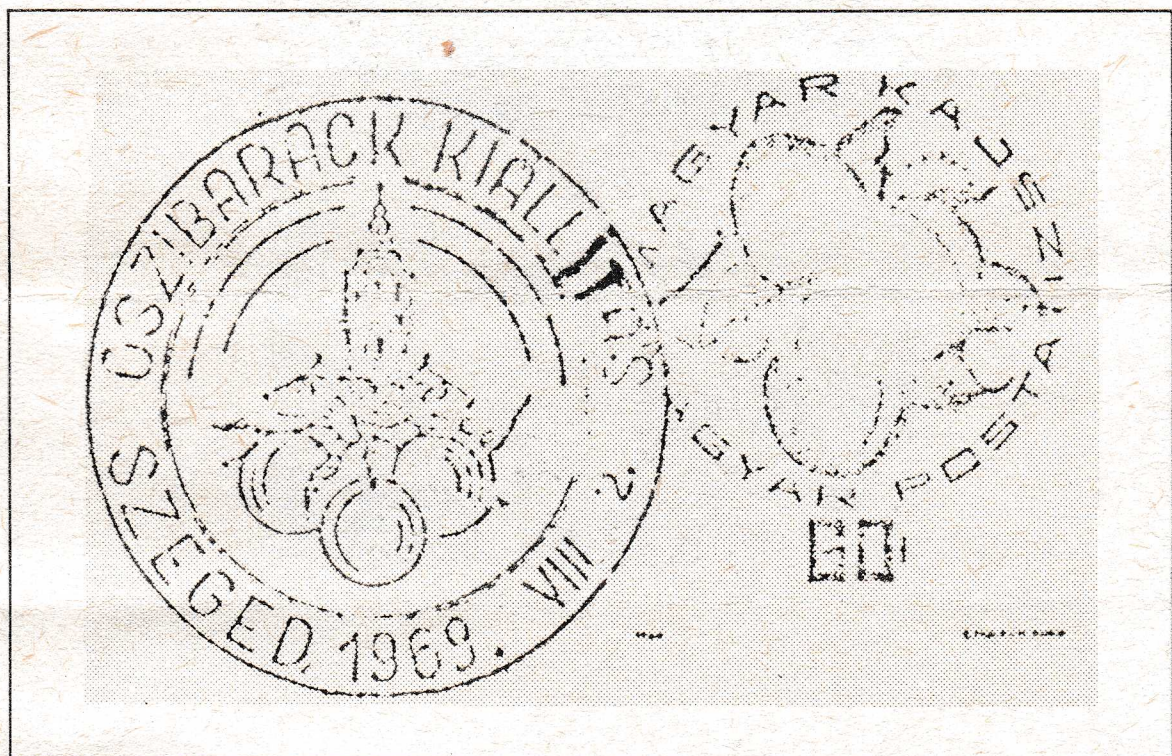
Pincegazdaság 25 éves jubileumára 1974-ben kiadott levelezőlap díjjegye.

A szőlőt ábrázoló bélyegek száma megközelelti az ezret, a postai bélyegzések száma áttekinthetetlen. Tény, hogy olyan országok is adnak ki bélyeget, amelyek nem szőlőtermelők. A legelső szőlőfürtmotívum a franciák 1879-ben kiadott Ceres-fejes bélyegén hajdíszként szerepel.

A *sörárpa* szintén régi kultúrnövény. Nemesítésében hazai kutatók is szerepet játszottak. Termesztése függvénye az éghajlati és a talajviszonyoknak. Csak kevés ország (Görögország, Csehszlovákia, Izrael, Mexikó stb.) bélyegképein láthatók.

A *komló* tobozszerű termésének mirigypikkelyei a sörgyártás nélkülözhetetlen ízesítős anyagát szolgáltatják. A finom sörök tömeges gyártására berendezett országokban, így Csehszlovákiában, nagy területeken termesztik. A szocialista országok bélyegképein gyakran láthatók. Hazánk 1961-ben kiadott „Gyógy- és ipari növények” elnevezésű bélyegsorozatának 1,70 forintos címlete ábrázolja, több csehszlovák és jugoszláv bélyegein szerepel a komló termése.

A *barack*, a *szilva*, a *cseresznye*, a *körte* vitaminokban és ásványi anyagokban gazdag gyümölcsfajták, nyersen történő fogyasztásuk táplálkozásélettani szempontból jelentős. Az eddig kiadott hazai gyümölcsorozataink bélyegképein valamennyit megtaláljuk. Számos postai bélyegző közül különösen tetszetős az 1969.

és 1972. évi szegedi őszibarack-kiállítás bélyegzője. Mohácsi Mátyás születésének 100. évfordulójára kiadott 1 forintos díjegyű postai levelezőlapon is őszibarack látható.

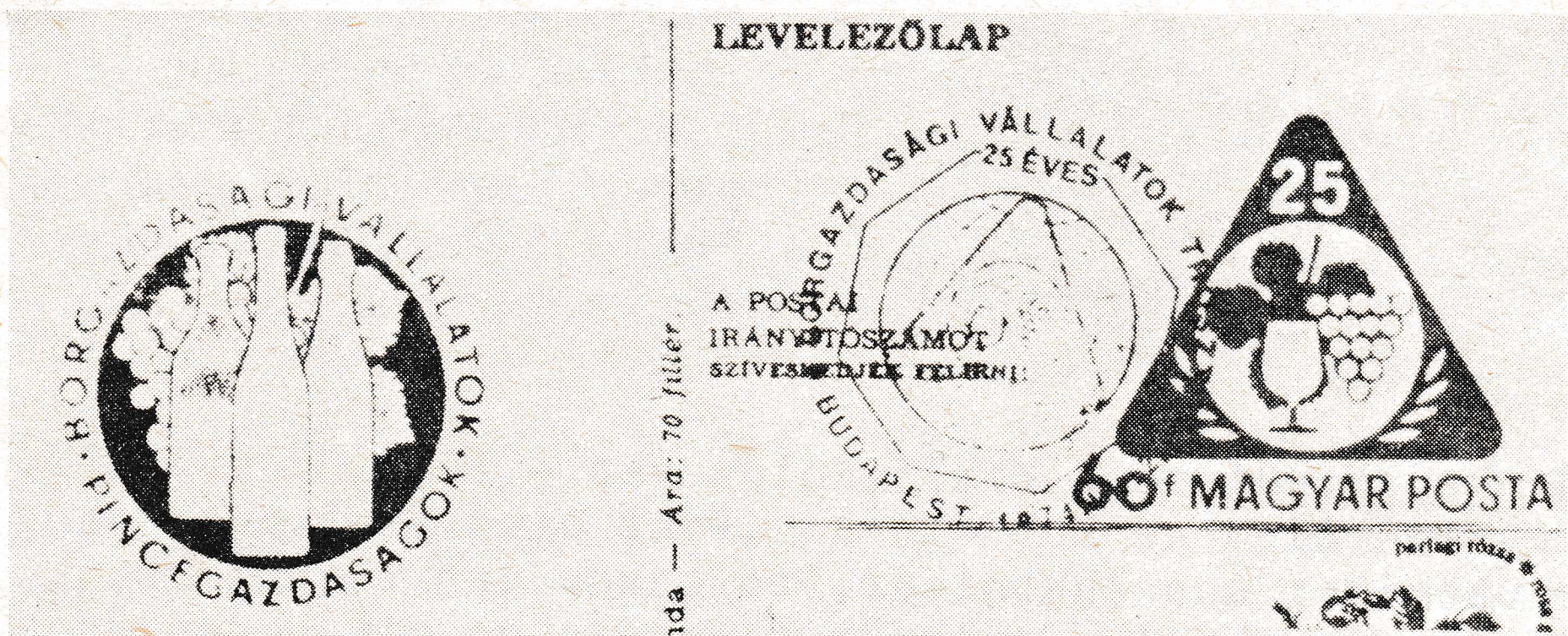
Az említett gyümölcsfélék előfordulnak Bulgária, Románia, Csehszlovákia, Ausztria, San Marino, Afganisztán, Argentína, Korea, Libanon stb. bélyegein.

2.

A szőlőből nyert bort, régen borszesznek nevezték és ötven évvel ezelőtt még gyógyszernek tekintették. Az 1934-ben kiadott *Magyar Gyógyszerkönyvben* a tokaji, a malaga, a szamorodni fajták, mint gyógyborok szerepelnek. A szervezet számára szükséges ásványi anyagokkal dúsított borokat étvágyjavításra, vas- és savhiányos betegeknek egyes orvosok napjainkban is szívesen rendelik. A házi patikákban szintén megtalálható, népi gyógyszerként alkalmazzák szédülésnél, gyomorpanaszoknál, émelygésnél stb. A szeszféleket hivatalosan fertőtlenítésre, baktériumok és egyéb kórokozók elpusztítására használják.

Hazánk borai és borászata nemzetközileg elismert. Számos olyan rendezvényünk volt, amikről a filatelisták is tudomást szereztek. Ezek közé tartozott az 1972-ben megrendezett *I. Bor-világverseny*, amelynek tiszteletére 1 és 2 forintos címletű bélyeg jelent meg. A bélyegeken a szőlőfürt és levél mellett borospalack látható, az 1 forintos háttérében Eger 17. századbeli, a 2 forintoson a Tokaji-hegyvidék látképével. A világversennyel egyidőben rendez-

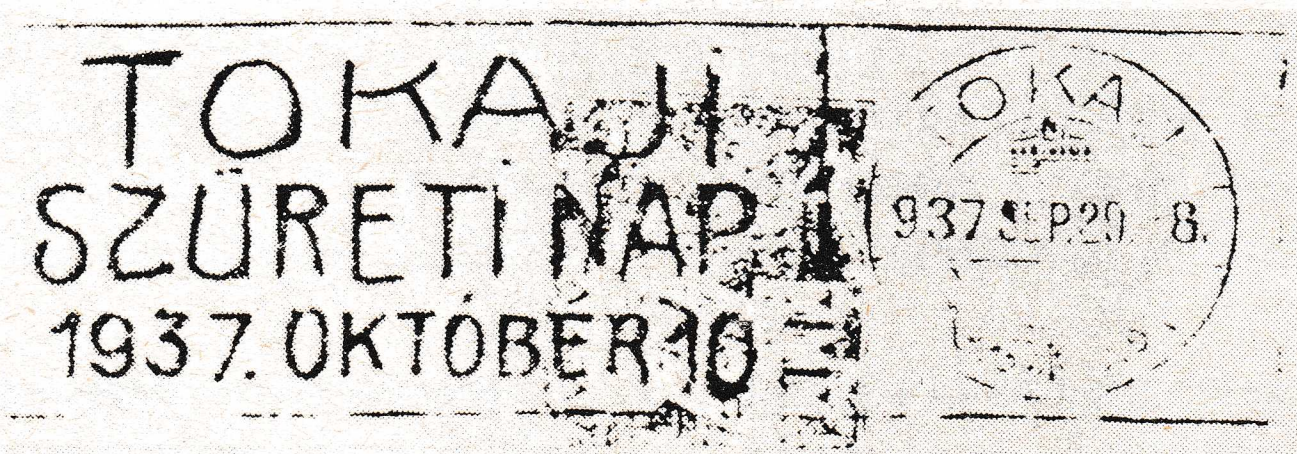

ték meg Budapesten a *Nemzetközi Szőlészeti és Borászati Kiállítást*, valamint vásárt, továbbá a Párizsban székelő Nemzetközi Szőlészeti és Borászati Hivatal kongresszusát, amelyeken emlékbélyegzőket alkalmaztak.

Történelmi borvidékeink évszázados hagyománya, hogy a szüret idején népünnepélyeket és bornapokat tartanak. Tokajon, Egerben, Badacsonyan, Szekszárdon, Villányban, Gyöngyösön, Sopronban, Mórton, Kiskőrösön stb. ekkor alkalmi bélyegzőt használnak. A

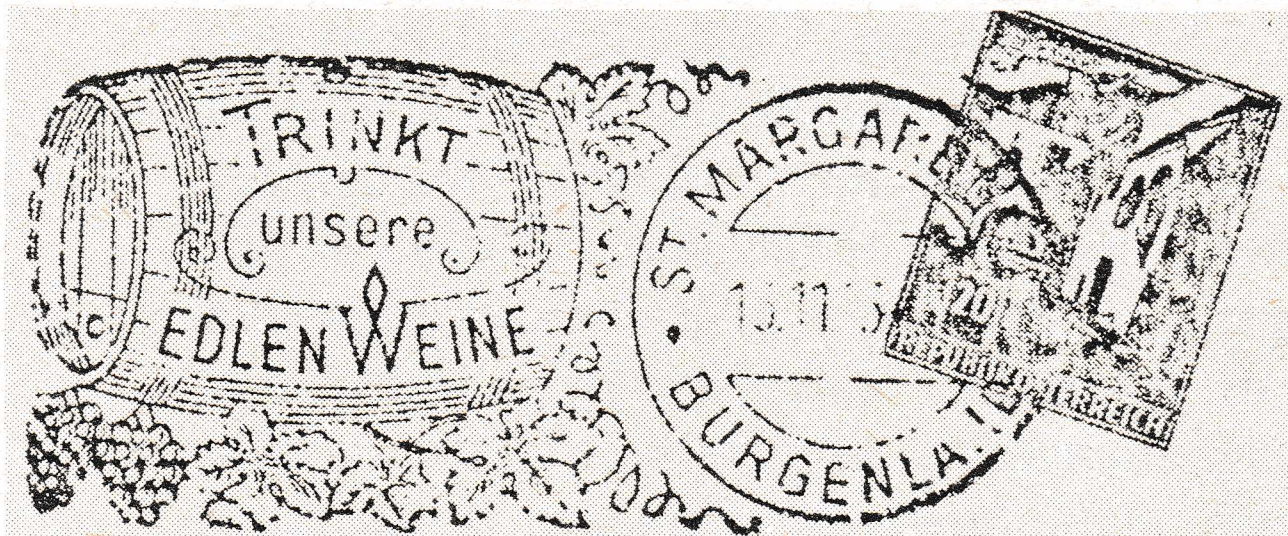
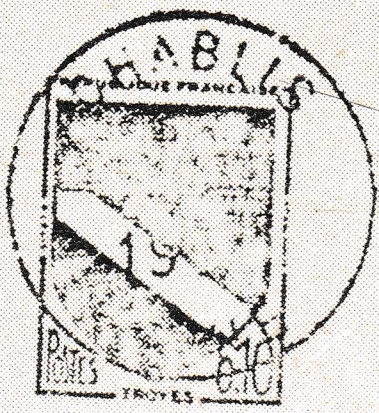
legelső szőlőfürtöt ábrázoló emlékbélyegzést 1927-ben Kecskeméten használták. A szőlő és a bor nemzetközi éve alkalmából 1987-ben Szekszárdon és Egerben alkalmaztak bélyegzőt, 1988-ban a „*Kertbarátok I. Országos Borversenye*” tiszteletére ismét Szekszárdon használtak alkalmi bélyegzőt. A szüreti ünnepségtől függetlenül is akadnak postai bélyegzők, amelyeken palackozott bor látható. Így pl. az 1973-ban kiadott 3 forint névértékű Tokajt ábrázoló bélyeg megjelenésekor használt alkalmi

bélyegzőn is, amelynek szövege „*Vinum regum rex vinorum 1073–1973*”.

Palackozott bor szerepel az 1974-ben a bor- és pincegazdaságok 25. éves jubileumára Budafokon, Egerben, Kecskeméten és Pécsen használt bélyegzőkön, a borospalack mellett vagy pohár vagy hordó látható. A posta ezen alkalmából 60 filléres díjjeggyel ellátott alkalmi levelezőlapot hozott forgalomba. A szombathelyi posta 1972-ben hirdetőbélyegzővel a „somló borozó”-ra hívta fel a figyelmet.

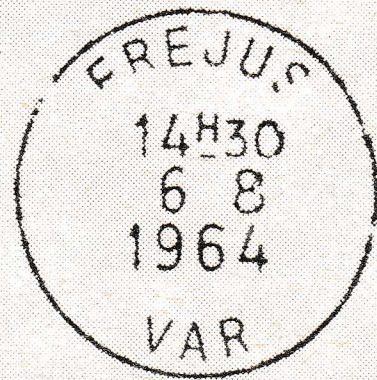
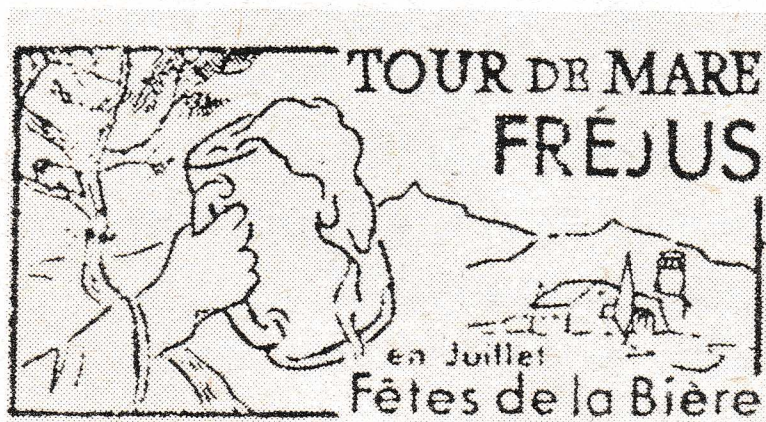
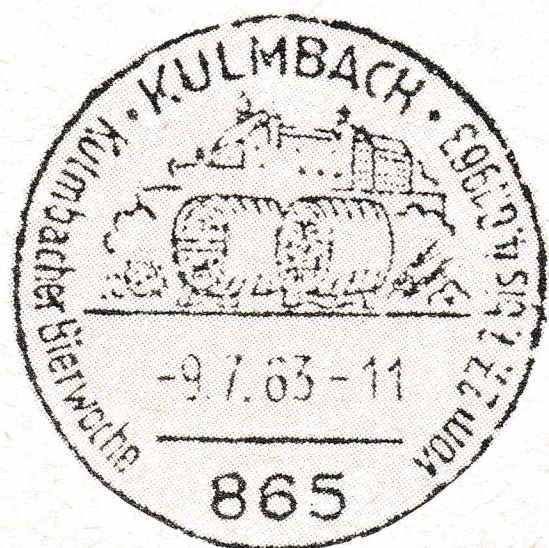

Említést érdemel, hogy számos országban a híres borvidékek központjait hirdetőbélyegzőkkel népszerűsítik. A sok közül itt bemutatom a francia Chablis, az osztrák St. Margarethen bélyegzőit, amelyek csábítanak a bor fogyasztására. Bélyegeken is történik reklámozás. Így Franciaország 1938-ban kiadott 1,75 frankos bélyege champagnei lányt ábrázol, amint kezeivel a pezsgős poharat felemeli. Portugália 1938-ban adta ki borait reklámozó bélyegsorozatát. Az NSZK postája 1980-ban a

Közép-Európában két évezrede honos szőlészet emlékére kiadott 50 pfenniges bélyegén a szőlőművelés, szüret és bornemesítés jeleneit örökíti meg az 1309-ből származó Petrus de Crescentis: *Ruvelia commoda* c. könyve fametszetei alapján.

A sör fogyasztására utaló propagandával néhány külföldi postai bélyegzőn találkozunk. Így az NSZK-beli Kulmbachban évente megrendezik a sörivás hetét, a francia Fréjusban úgyszintén.

3.

Az alkoholos italok rendszeres fogyasztásának rendkívül nagy a veszélye a megszokás, a hozzászokás miatt. A legsúlyosabb állapot a különböző kórformákkal járó alkoholizmus. A családi ünnepeken, baráti összejöveteleken elfogyasztott 1–2 pohár bor vagy sör elfogyasztása ellen a kulturált ember nem tiltakozik, azt természetesnek tartja. A túlzásba vitt ivás és az alkoholos állapottal járó tünetek megjelenése azonban felháborodást vált ki. Az öntudatlanságot is előidéző, nagyivás a hetvenes évek közepétől hazánkban rendkívüli mértékben elterjedt.

Elterjedését hazánkban már a századforduló időszakában kezdték észlelni, ezért alakult meg 1900-ban az *Alkoholelles Munkás-Egylet*. A Tanácsköztársaság intézkedéseinek egyike volt, hogy alkoholisták ingyenes gyógykezelésben nem részesíthetők. Nemzetközi adatok szerint országunk az egy főre eső, tömény alkoholban kifejezett szeszfogyasztás mennyiségét tekintve vezető szerepet tölt be a világranglistán, veszélyeztetve a társadalmi normák betartását is. Az 1974-ben hozott törvényerejű rendelet alapján kényszerintézkedések is fogantathatók az alkoholistákkal szemben. Egyes országokban, így hazánkban is az alkoholos italok fokozott megadóztatásával remélik a

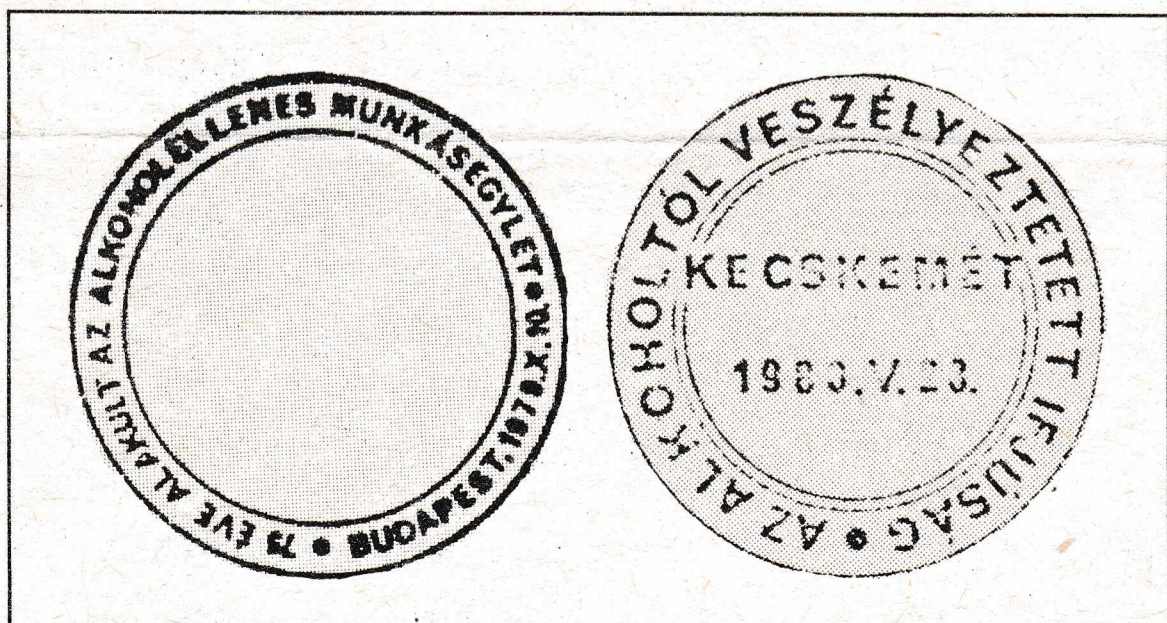
szervedélybetegségben szenvedők számát korlátozni, néhány állam rendeleti úton alkoholfogyasztási tilalmakat fogantatosított. Ilyen tilalom volt érvényben az USA-ban 1919 és 1933 között.

Az alkoholos italoknak az egészségre és az elmére káros hatásait a mohamedánok ismerték fel legkorábban. Vallásuk szent könyve, a Korán ezért mindenféle szeszes ital fogyasztását tiltja híveinek. Az előzőekben már érzékeltettem, hogy a filatéliában jelentős a bor propagandája, ami napjainkban az egészség védelmével foglalkozó szakemberek és tudósok elnévelményét és neheztelését váltja ki világszerte. A felnőttek, de különösen az ifjúság körében növekvő mértéktelen alkoholfogyasztás ellen nemzetközi harc indult, élén az Egészségügyi Világszervezettel és a Nemzetközi Vöröskereszttel.

Néhány éve tapasztalható, hogy egyes országok postája az alkoholfogyasztás ellensúlyozására bélyegeken, hirdetőbélyegzőkön hívja fel a figyelmet a veszélyekre, főleg az alkoholos állapotban bekövetkező közlekedési balesetek megelőzésére. Ugyanakkor az osztrák posta az alkohollal szemben „Erfolg durch Milch”, „Fahre sicher – trinke Milch”, a belga posta „Drink meer milk”, „Drink goede melk” szövegű, azaz a tejivást propagáló hirdetőbélyegzőket használ.

A legelső alkoholelleses hirdetőbélyegzők egyikét a svájci posta alkalmazta. 1956-ban használt bélyegzőjük szövege: „Mehr Antwor-tung– Kein Alkohol beim Steuer!” (Több felelősség – semmi alkohol a kormányznál!).

A Magyar Posta 1970. október 10-én Budapesten használt legelőször alkoholelleses szövegű alkalmi bélyegzőt „75 éve alakult az Alkoholelleses Munkásegylet”, majd 1980. május 23-án Kecskeméten „Az alkoholtól veszélyeztetett ifjúság” szöveggel. Leggyakrabban a lengyel posta használ 1957 óta alkoholelleses alkalmi és hirdetőbélyegzőket. Néhánynak magyarra fordított szövege: Ittál! – Ne utazz! vagy Harc az alkoholizmus ellen!

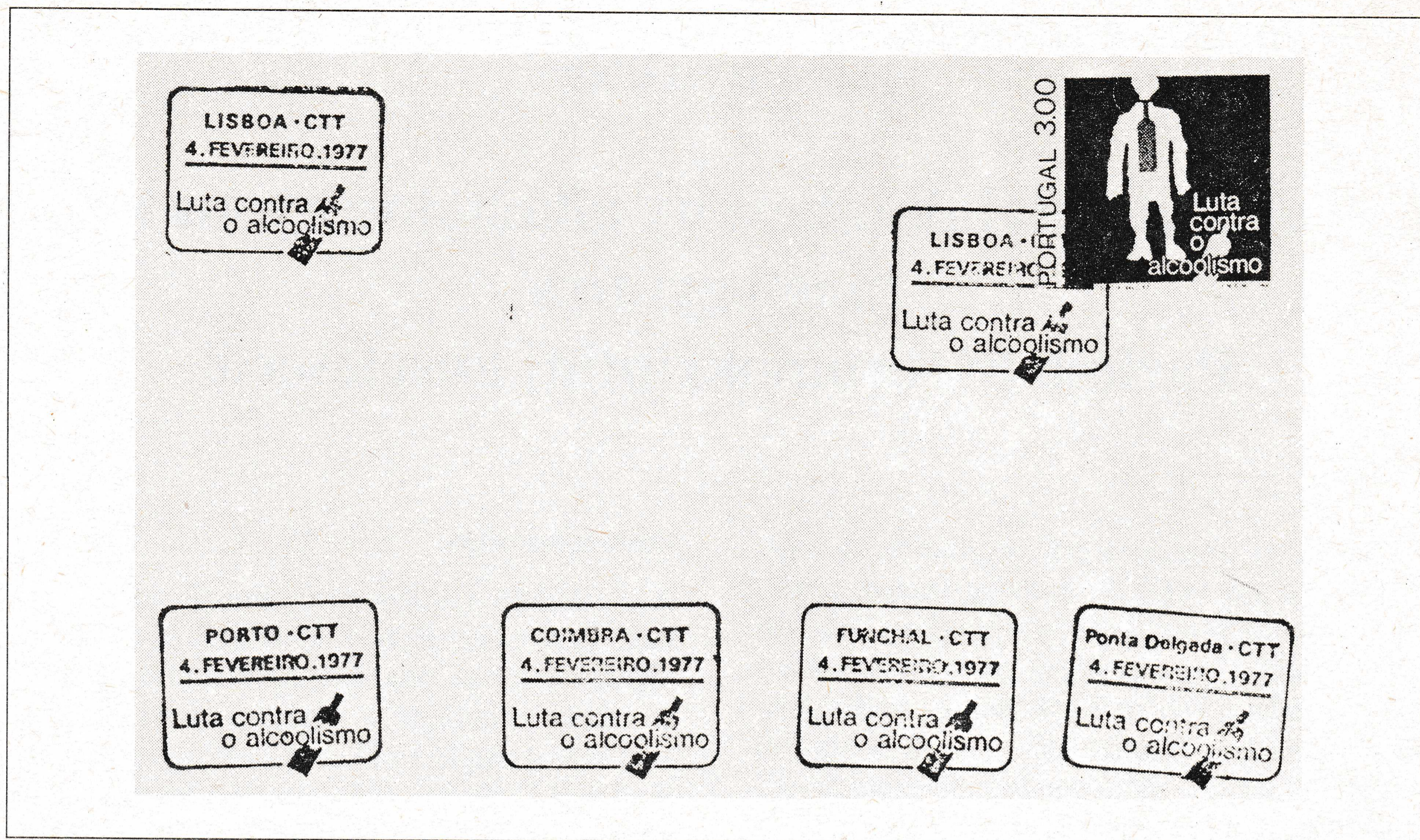

Svédország egyik alkalmi bélyegzőjének szövegéből ismeretes, hogy ott már 1960-ban a 26. nemzetközi alkoholizmus elleni kongresszust tartották. Svájc 1987-ben olyan háromnyelvű hirdetőbélyegzőt használt, amely tudtul adja: náluk 100 éves az alkoholtörvény. Franciaország 1987. évi hirdetőbélyegzője figyelmeztet, hogy 0,8 g alkoholkoncentráció a veszélyállapot határa! Olaszország 1986-os hirdetőbélyegzője két nyelven utal az ittasság és a gyors-hajtás összefüggésére a balesetmegelőzés, a biztonságos közlekedés érdekében.

A Magyar Posta 1973. augusztus 18-án a Balesetelhárítás elnevezésű sor 60 filléres címletén adott ki alkoholizmusellenes bélyeget. A bélyegkép gépkocsit, borosüveget, borospoharat és a borospohár után nyúló kezét ábrázol, amelyet egy másik kéz visszatart. A bélyeg felső részén „Egy pohárral se!” szöveg olvasható, a háttérben mentőautóval.

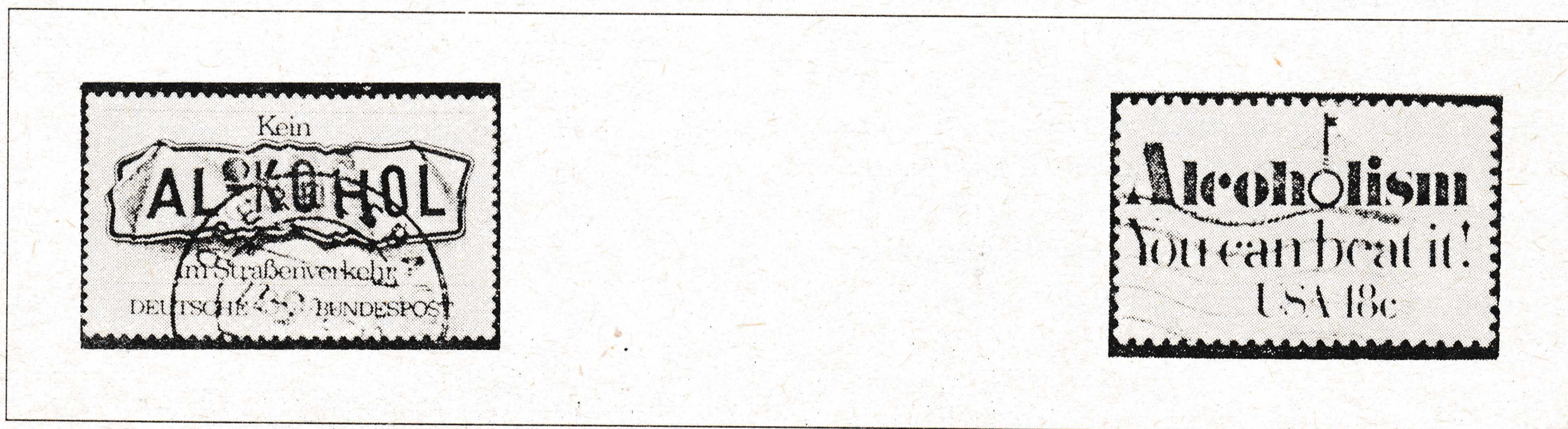
A bélyegeket kibocsátó országok között említést érdemel a portugál posta. Három értékű bélyegsort adott ki 1977-ben „Luta contra o alcoolismo” szöveggel. Ugyanez olvasható több

postahivatalnál alkalmazott bélyegzőn is. Az NDK postája 1966-ban megjelentetett, a közúti közlekedés szabályaira oktató sorozatának 50 pfenniges címletén motorkerékpáros mögött teli söröspohár és mentőautó látható, a szövege: „*Schon ein Glas ist zuviel*” (Már egy pohár túl sok). Az NSZK postája 1982-ben 80 pfenniges bélyeget adott ki „*Kein ALKOHOL im Strassenverkehr*” (Utcai közlekedésben tilos az alkohol), az USA postája 1981-ben 18 cent névértékben „*Alcoholism You can beat it*” (Az

alkoholizmust legyőzheted!) szöveggel szentelt az alkoholizmus elleni küzdelemnek. Filatelisták szempontból várható és remélhető, az alkoholizmus elleni küzdelem érdekében a postai bélyegek és bélyegzők száma növekedni fog.

Befejezésül említést kell tenni az eddig többféle formában, szöveggel megjelent és ingyen terjesztett levélzáró bélyegekről is, amelyek társadalmi szervek, főleg a Vöröskereszt kiadásai.

**Alcoholic beverages and the fight against alcoholism
from the viewpoint of the philatelist
(Summary)**

Postage stamps and postmarks propagating the raw materials from which alcoholic beverages are produced and the alcoholic beverages themselves and postage stamps and postmarks pointing to the dangers of the consumption of alcoholic beverages are described.

**Алкобольные напитки и противоалкогольная борьба
глазами филателиста
(Резюме)**

Статья знакомит с марками и штемпелями, направленными как на пропаганду спиртных напитков и входящих в их состав добавочных материалов, так и на привлечение внимания к опасностям, связанным с потреблением алкоголя.